

Новооткрит препис на неизвестна руническа писменост

През последните няколко десетилетия на нашия век на различни места на Балканския полуостров бяха открити графемни върху скали, в науката известни като рунически надписи. За техните местонахождение и графемни системи ще стане дума по-долу. Между всички тях засега най-стар, но непубликуван досега е тук разглежданият който бе съмнение представлява голям интерес за науката по редица причини. Той разкрива нова страница в развитието на писмените системи на Балканския полуостров от древността и ранното средновековие, шехвърли светлина върху езика, на който е написана и етническата му принадлежност. Разбира се, разчитането, т. е. дешифрирането на подобен род паметници често пъти е свързано с труда на редица поколения учени, но не са редки случаите, когато това става по случайност само от един учен. Да се надяваме, че от направения препис още в началото на нашия век и престоял в папките на учения — откривател, няколко десетилетия ще има шастливата съдба за успешното му разчитане, тъй като сега вече има добре подготвени учени в тази област както в Европа, така и извън нея.

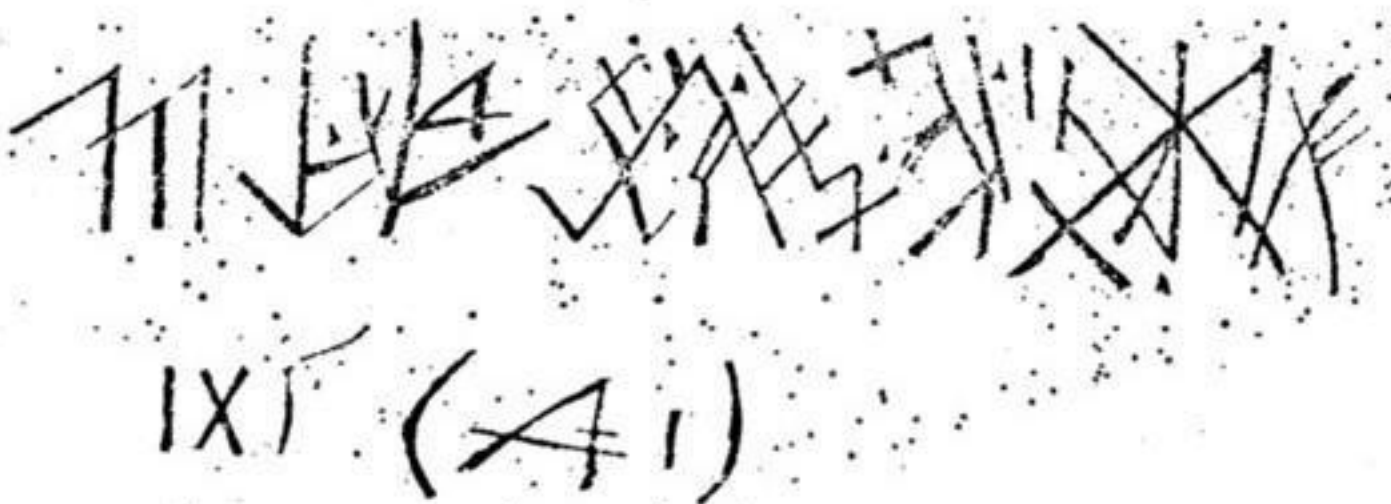
Новооткритият препис на непозната руническа система се съхранява в архива на големия български учен акад. Йордан Иванов, пазен в Българската академия на науките и него

вото откриване стана най-неочаквано. Казвам най-неочаквано затова, защото акад. Й. Иванов като специалист по старобългарски език е преписал и издал десетки старобългарски и други надписи, а никога не се е занимавал с подобен род писменост. Но чувствайки отговорността си като учен, е счел за необходимо да препише скалния надпис и да го запази за науката.

Всъщност в архива се намират два преписа, като вторият се различава по това, че е по-едър и разположен на два реда. На тези различия, а и някои други, ще се спра поотделно, още повече че са с различни сигнатурни номера.

А. Препис, направен на кариран лист от тетрадка с размери 20/6 см, разположение на текста на един ред. Дължината на руните в началото и края са различни с височини 1, 3,5 и 2 см в края. Преписът е направен с черно мастило, с различна дебелина на руните в началото и в края. На гърба на листчето е много блед, но четлив надпис: „Крушево, канара“, т. е. надпис върху скала.

Б. Препис, направен върху друг вид кариран лист с размери 21/13 см, разположение на текста на два реда. Дължината на първия ред 19,5 см, височина на руните 19,5, 4 и 2 см. Дължината на втория ред 8 см, височина на руните 1 и 1,5 см. Дебелината на изписаните руни в началото и края невинаги

Препис от руническия надпис при с. Крушево. Демир Хисарско, Гърция.

е еднаква. Използувано е лилаво мастило. На гърба на листа със същия цвят мастило едро е написано: „Тома Георгиев. София“ Повече данни както върху първия, така и върху втория препис няма. Направените до тук предварителни проучвания показват, че както надписът с молив върху първия препис, така и вторият надпис, с мастило са направени от акад. Й. Иванов. Това е неговият почерк, а оттам и сигурността, че именно той е направил преписите. Това са изключително ценни сведения, като имаме предвид прецизността в правенето на преписи на палеографски писмени текстове, каквито с най-голяма добросъвестност е правил от стари ръкописи. Информацията върху първия надпис дава географските координати за местонахождението на надписа, а вторият е евентуално предназначен за лицето Тома Георгиев от София.

Целият рунически текст чрез

отделянето на едни от други руни съвсем точно очертава 11 групи, в които се съдържат 63 графемни, свързани по различен начин и с различни структури — вертикални, диагонални, пресичащи се прави и дъговидни линии. В текста има 6 триъгълни руни, поставени на различни места, за които може да се допусне, че имат значение на „лигатури“ (!). Някои от тези руни показват познати буквени форми, но повечето показват други структурни графични писмени връзки.

Какво би могло да се каже за „РУНИЧЕСКИЯ НАДПИС ОТ КРУШЕВО“, каква е неговата връзка с най-близкия в географско отношение т. нар. „Ситовски надпис“ от Средните Родопи? Такава връзка между тях не проличава и макар да е открит още през 1939 г., неговата съдба и смисъл не е решена още. Друго сравнение, което можем да направим на Крушевския надпис, е този от Бреза,

на 22 км от Сараево — Югославия, — открит през 1930 г. Той е типичен рунически от германско-скандинавски тип. Откритият скален комплекс при Мурфатлар, Северна Добруджа, Румъния, през 1957 г. с голям брой графемни и рунически текстове от X—XI в. не дават стилови възможности за сравнение с руническия надпис от Мурфатлар, макар да имаме някои податки. За подобно сравнение в известен смисъл може да се говори за надписа върху бъклицата от Новочеркасск, СССР, както и този от Талас, СССР и други аналогични от орхоно-енисейските рунически надписи, добре познати на науката. При всичко това засега КРУШЕВСКИЯТ РУНИЧЕСКИ НАДПИС остава изолирано и непознато за науката писмено явление.

Къде е тази „Крушовска канара“, където е бил изписан този надпис и който е преписал акад. Й. Иванов и кога е станало това? Отговорът на въпроса идва от някои бележки в един теренен бележник при научното му пътуване през времето април — май 1917 г. из Демир Хисарско. Тогава той посетил с. Крушево и с. Кърчево, намиращи се доста отдалечено от Д. Хисар в североизточна посока в планинския масив на пл. Славянка, свързана с най-южния дял на Пирин планина. Сега тази територия се намира в Гърция.

РАЙКО СЕФТЕРСКИ